Historisk Betraktelse: Gullbergs Fästning, dess Hus och Skans genom Tiderna

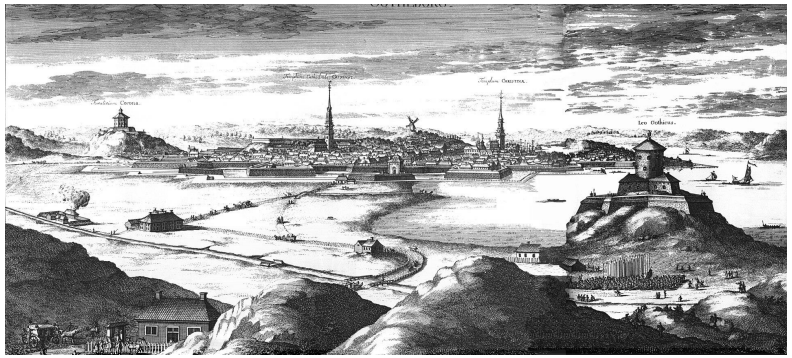

Historisk Betraktelse: Gullbergs Fästning, dess Hus och Skans genom Tiderna

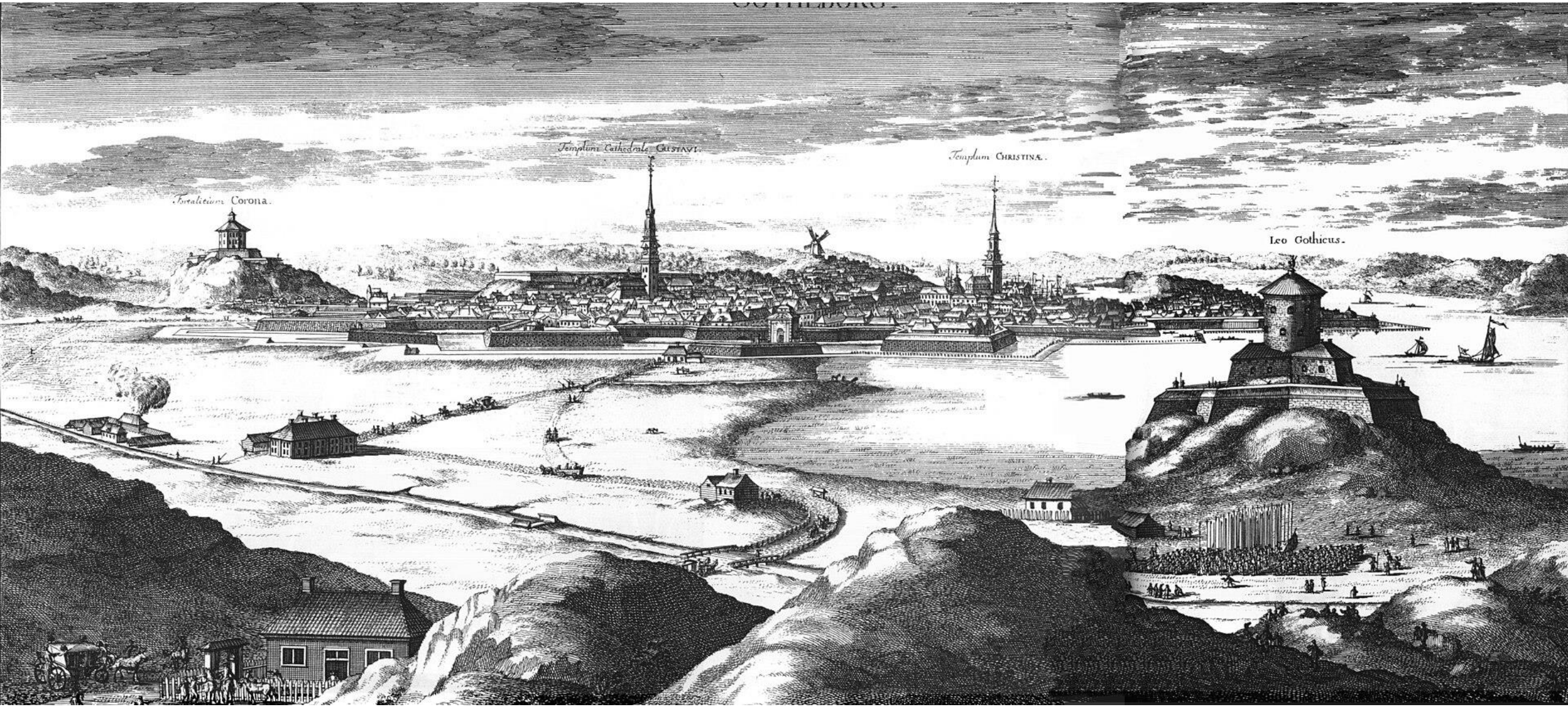

ESCAPE ROOMS
AN BORD!

Gullbergs fästning, Gullbergs hus och Gullbergs skans var benämningar på försvarsanläggningar belägna på den branta klippan Gullberg i sankmarkerna vid Göta älvs södra strand strax väster om Säveåns och Gullbergsåns mynning i älven, och strax öster om nuvarande Göteborgs stadskärna. På samma klippa byggdes under 1680-talet Skansen Lejonet. Mycket lite återstår av Skansen Lejonets föregångare.

Gullberg, a steep cliff located in the marshlands by the southern bank of the Göta River near the mouth of Säveån and Gullbergsån, has been a strategic military site since the early 14th century. Initially referenced in Icelandic sagas, the area was a meeting point for Nordic monarchs around the year 1000. However, it wasn't until the first half of the 1200s that Swedish royal power began to exert control over the river's mouth. The construction of Gullberg's fortifications, including Gullbergs fästning, Gullbergs hus, and Gullbergs skans, was a response to the need for securing this vital area, particularly during internal conflicts and wars with neighboring Denmark.

In English

The earliest known fortification, Gullbergs hus, was established by King Birger Magnusson around 1304 to secure the Göta River's mouth during a civil war. Subsequent enhancements and reconstructions occurred, especially during periods of conflict. Notably, during the 15th century, the fortifications served as a support against Danish forces. The 16th century saw further developments; King Gustav Vasa rebuilt the fort after it was burned by the Danes in 1523. Later, under Kings Erik XIV and Johan III, the fortifications were expanded with moats, walls, and palisades. Despite plans for a fortified town at Gullberg, the settlement never materialized.

The Transition to Skansen Lejonet

In English

By the 17th century, the strategic importance of the Gullberg fortifications was reassessed. Although deemed too cramped and remote by 1673, they were temporarily reoccupied during wartime. The decision to construct a new fortification, Skansen Lejonet, on the same cliff was finalized in 1686, leading to the demolition of the previous structures. Skansen Lejonet, built in the 1680s, marked the end of the old Gullberg fortifications, of which very little remains today.

Enligt Erikskrönikan lät kung Birger Magnusson anlägga borgen Gullbergs hus cirka år 1304. En trolig anledning till borgbygget, var att säkra kontrollen över älvmynningen, sedan konflikten med bröderna Erik och Valdemar utvecklats till inbördeskrig, och Erik behärskade den näraliggande norska borgen Ragnhildsholmen. Under 1330-talet vistas kung Magnus Eriksson ofta på den nya borgen Lindholmen, på norra stranden av Göta älv, men Gullbergs hus nämns inte mera i samtida källor.

Då danskarna 1455 erövrat den närbelägna fästningen Älvsborg, byggde marsken Tord Bonde en skans på Gullberget som stöd till de svenska belägrarna. År 1469 återuppbyggdes skansen av Karl Knutsson (Bonde), men belägringen av Älvsborg avbröts och skansen på Gullberget övergavs när en dansk undsättningsstyrka anlände.

Under Gustav Vasas befrielsekrig befästes Gullberg 1522, men brändes redan följande år av danskarna. Fästningen återuppfördes senare av Gustav Vasa och förstärktes av Erik XIV och från 1569, då det omgavs med vallar och gravar samt ett utanverk av palissader, av Johan III genom byggmästaren Ludvig von Hoffwen, vilken 1570 på kungens befallning gjorde plan en till en fast stad vid Gullberg. Stadsplanen godkändes 1571, och staden utstakades, men byggdes aldrig.

Befästningsarbetena fortsatte 1574–77 under ledning av J. B. Paar och avslutades på 1580-talet. 1603 grundade Karl IX vad som kommit att kallas Karl IX:s Göteborg och som ses som en av föregångarna till Göteborg. Kungen gav byggmästare Hans Fleming att staka ut staden och bygga om Gullberg men fästningen hann inte komma i fullt försvarsstånd innan danska trupper invaderade 1611. Den 27 januari 1612 stormades Gullberg av danskarna men fästningen försvarades med framgång av Mårten Krakow och hans hustru Emerentia Pauli. Senare samma år föll fästningen emellertid i fiendens händer, raserades och skulle genom freden i Knäred återlämnas till Sverige, men detta skedde ej förrän 1619, då Älvsborgs lösen var betald.

Sedermera färdigbyggdes Gullberg och efter Karl X Gustavs krig mot Danmark förstärktes det med en redutt vid Gullbergsbro. Vid Karl XI:s besök 1673 befanns Gullberg vara för trångt och avlägset och man beslöt att det borde läggas ned, men när kriget bröt ut 1675 besattes det ändå, och 1677 ville Erik Dahlbergh sätta det i fullt försvarsstånd. 1686 fastställdes emellertid en ritning till en ny befästning på Gullberget, vars gamla fäste då revs och 1687 började Skansen Lejonet uppföras på Gullberget.

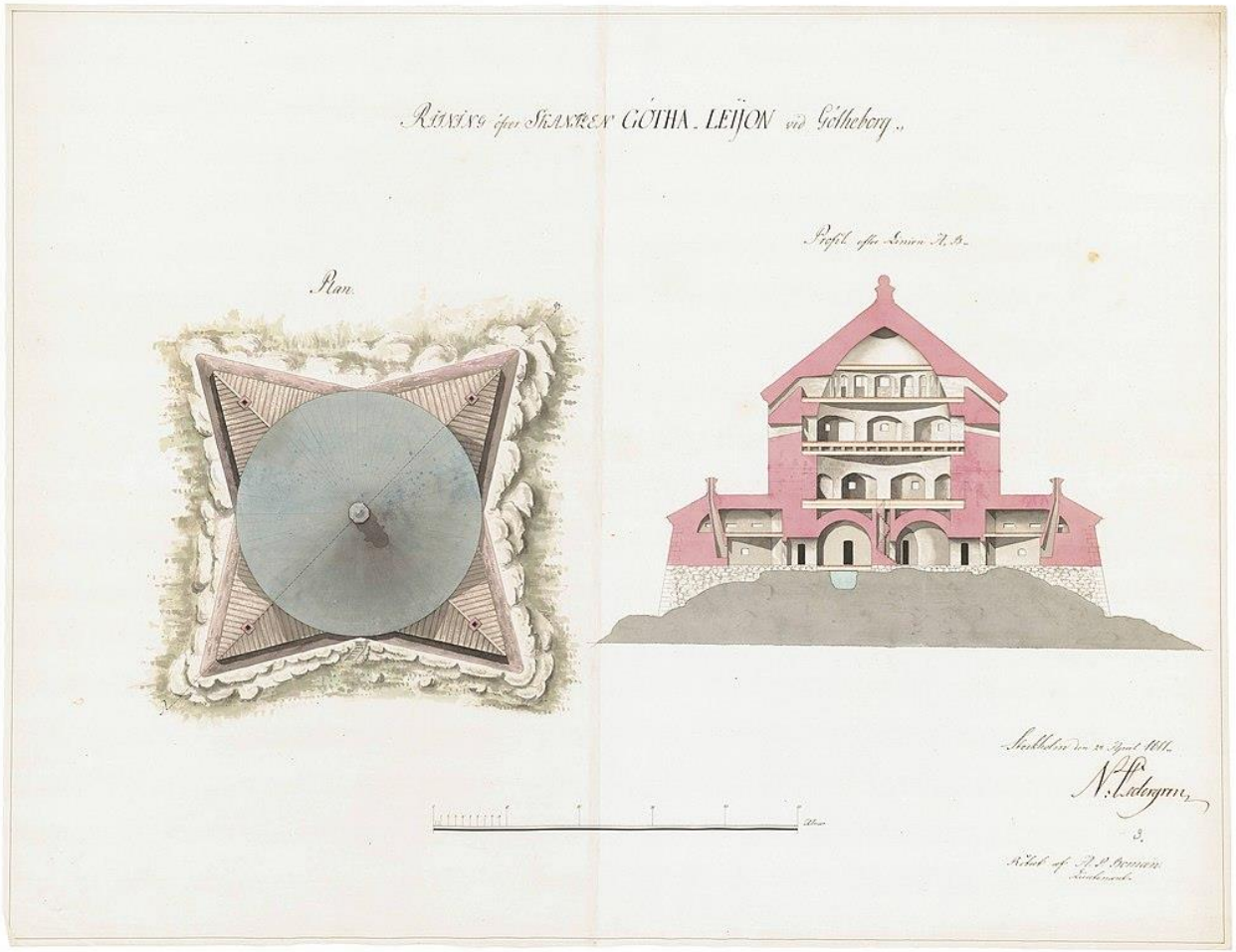

REFERERAS TILL I DENNA BERÄTTELSE
“The Göta älv Estuary, Interreg VB North ....” Interreg North Sea Region, https://northsearegion.eu/immerse/project-estuaries/the-goeta-aelv-estuary/ . Åtkomst 24 januari 2024 .
“Skansen Lejonet: The Lion Redoubt ....” Kovuuri G. Reddy - Medium, https://kovuuri-g-reddy.medium.com/skansen-lejonet-the-lion-redoubt-medieval-fortress-heraldic-lion -av-göteborg-265e7317d6b8 . Åtkomst 24 januari 2024 .
Wikipedia: Gullbergs fästning